

גליון באר הכחשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

ויחי

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת ויחי

א	לשועתך קיויתי - ע"י הקיווי והייחול תבוא ישועת ה'
ה	חשבה לטובה - הצרה עצמה נראית ברעה ובאמת כולה טובה.
ו	במעשי ידיך ארנן - השפע בא לאדם מן השמים (ע"י התפילה).
ח	בקשתי ובחרתי - עבודה שכלל.
ח	'שיכל' את ידיו - הזהירות בכבוד כל אדם בהשכל ודעת.
י	ועשית עמדי חסד - ענין הצדקה וחסד בממון ובפה.
יג	ויתחזק ישראל - יתחזק מכאן ואילך והבא ליטהר מסייעין בידו.
יג	ויברכם ביום ההוא - יבטל מחשבותיו אודות העבר.
יד	בן פורת עלי עין - בקדושת עיניו משבר כל המחיצות.
טו	חמור גרם - עיקר מעלת האדם ושברו על עמידתו בנסיונות החומר.
טו	תורה שלמדתי היא שעמדה לי - התיקון בימים אלו על ידי לימוד התורה"ק.

ויחי

לישועתך קיויתי – ע"י הקיווי והייחול תבוא ישועת ה' הוא 'כל יכול' ואין מעצור לה' להושיע ברב או במעט, בפרשתן (מט יח) 'לישועתך קיויתי ה'', פרשה זו יפה נדרשת בהלכות הקיווי והייחול אל ה'. כי הנה מתנה טובה ניתן לנו בני ישראל עם קרובו שבכל עת צרה וצוקה נקווה ונייחל אל השי"ת מתוך אמונה כי

א. הרה"ק ה'מנחת אלעזר' זי"ע היה נוהג לספר האי עובדא בכל עת שבא לבקר את החולה. פעם שכב הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע על ערש דווי, וכבר היה מסוכן ונוטה לעזוב את העולם. מחוץ לחדרו ישבו תלמידיו ואמרו תהלים, תוך כדי ישיבתם שם, שמעו התלמידים קול חבטה עזה, נכנסו התלמידים החדרה ומצאו את רבם שוכב על הארץ, מיהרו להרימו והשיבוהו למיטתו. כעבור כמה שעות שמעו התלמידים את רבם קורא להם מחדרו, בהיכנסם ראו כי הוטב מצבו פי כמה וכמה, וביקש מהם להביא לו כוס חמין, לא עבר זמן רב ועמד על רגליו כאחד האדם. פתח הרה"ק ואמר לתלמידיו, אסביר לכם, בשכבי על מיטתי נזכרתי במאמרו של מו"ר המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע על הפסוק 'הבוטח בה' חסד יסובבנו', שאין כאן לא סגולה לא ברכה ולא הבטחה. כי אם 'מציאות וטבע' ממש – הבוטח בה' חסד יסובבנו... ע"כ התחזקתי בביטחון, והחילותי לרדת מהמיטה, שהרי 'בדרך הטבע' על החסד לסובבני, אך תיכף נפילתי ארצה, עד שהחזרתם אותי על המיטה. או אז חשבתי בדעתי כי נפילתי הוכחה היא שעדיין לא הגעתי לשלימות הביטחון. לכן העמקתי ברעיוני יותר בענין הביטחון בבורא ית', עד שאירע הנס ויצאתי בריא ושלם ללא כל פגע – בבריות גופא ונהורא מעליא.

על כן זאת עשו וחיו – יבטח כל אדם בה' שיושיעו, ויקוים בו 'ואני בחסדך בטחתי' אז 'יגל לבי בישועתך' (תהילים יג ו), עוד נאמר (שם עא ב) 'אשר הראיתני צרות רבות ורעות תשוב תחיני ומתהומות הארץ תשוב תעלני'. ואכן מכל 'תהומות ארץ' ישוב ויעלה באמונתו ובטחונו כי עז, עובדא הוה לפני כמה שנים ב'ארצות ארה"ב', באיש יהודי שהיה רחוק משמירת התורה והמצוות, ומשום כמה סיבות הושב בבית האסורים, בשבתו שם תחת סורג ובריח התקרב אל דרך התורה והמצווה ע"י רב חשוב שנהג לבקר פעם בשבועיים בבית האסורים, בתחילת דרכו קיבל על עצמו ללמוד הלכות שבת ולקיים כל מה שידע מהלכות אלו, הרב הנ"ל עזר וסייע לו רבות בדרכו החדשה, ובשקידתו על תלמודו, גם הביא לו ספרים על הלכות שבת בשפת הענגליש (אנגלית) כדי שיוכל ללמוד בהם בכוחות עצמו. באחד הפעמים כשביקרו הרב מצאו שהוא 'שמח וטוב לב', שאלו הרב 'מה כל הרעש' – מה מביאך לידי התרגשות גדולה כזו, ענהו היהודי ה'יושב' בבית האסורים, למדתי בספרים שהבאת לי שכך אמרו חז"ל (שבת קיח:) 'אילמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלים', מעתה החלטתי, א"כ, אף אני אשמור שתי שבתות ואצא מיד מבית האסורים, ואיך לא אתרגש כאשר הנני מובטח שבעוד כמה ימים אצא לחפשי ואשוב לביתי... ענה לו הרב בצער ובכאב, ידידי, עם כל ההערכה שהנני מעריך ומחשיב אותך, צר לי להודיעך שטעית בהבנת דברי חז"ל, כי הם דברו על הציבור – כל הכלל כולו – על גאולת עם בני ישראל בבוא לציון גואל, אבל יחיד שנמצא במאסר אין לו שום הבטחה שע"י שמירת שתי שבתות יצא לחפשי ממצבו, ואתה שנגזר עליך לשבת כאן בבית האסורים חמש עשרה שנה אל תשהה בדמיונות כי קרובה ישועתך לבוא. אך הלה נשאר בשלו, באמרו, לא נזכר בשום מקום שדברי חז"ל מיד נגאלין מדובר רק על הכלל, ובוודאי גם ליחיד כן, והוא נשאר בתקוותיו.

והנה הרב לא הספיק לבקר שם בבוא הזמן אחר כשבועיים כדרכו תמיד, וביקר רק אחר חודש ימים, ולתמהונו ופליאתו לא מצא שם את היהודי הנ"ל, ונאמר לו שיצא לחפשי לפני שבוע, וכבר כמה ימים לפני שחרורו 'התנבא' בפני ידידיו שבקרוב הוא יוצא מבית האסורים... כאשר חקר הרב מה וכיצד אירע הנס הגדול, סיפרו לו סיפור מופלא, שאותו ה'שופט' ששפט אותו ופסק לו חמש עשרה שנות מאסר הזקין והפסיק את עבודתו בבית המשפט, מכיוון שכן החליט לכתוב זכרונותיו מהמשפטים היותר קשים וכבדים ששפט אותם, ובכלל אלו היה משפטו של היהודי ה'משוחרר' הנ"ל, והנה, כאשר עבר השופט על כל שטרות החוב שלו – העדויות והדיונים וכו', הרגיש שהגם שהואשם

'באלוקים במחתי – לא אירא, מה יעשה אדם לי' (נו יכ), יתיאש איש יהודי, כי אף אם גדולה צרתו הרי כביכול 'אך לאלוקים דומי נפשי כי ממנו תקוותי, אך הוא צורי הקב"ה גדול ממנה, ומתוך צרתו יוציאנו מאפילה לאורה, וישועתי משגבי לא אמוט' (סב ו-ז). כלומר, לעולם לא אם אך ישכיל לומר 'לישועתך קיויתי ה"ג, לבטוח בו

בפשע נורא – המחייב את הפושע מאסר לט"ו שנה, מכל מקום לא היו לא עדים ולא כל הוכחה שהוא אכן פשע כזאת וכזאת, והשופט ההוא בהיותו איש אמת בא לידי החלטה שטעה אז בעת המשפט... ומשם קצרה הדרך עד שהוציאווהו לחפשי (ספר מוחה אליהו בהקדמה לח"ב, 'בפקודיך אשיחה' ח"ג עמוד רכה רכ"ח, ששמעו ממי ששמעו מהרב בעל המעשה). ומכאן נלמד לדידן, איש איש ובית האסורים משלו, אם זה יצא לחפשי מחוץ לדרכי הטבע – שהרי כל ישועותיו באה לו בזכות אמונתו בדברי חז"ל ובטחונו העז שכך יקום וכך יהיה, אף אנו נצא לחפשי חיים – מחוץ לדרך הטבע מתוך אמונה ובטחון עז בהקב"ה...

אגב אורחא, בספר חידושי הרי"ם עניני שבת (עמוד רפ"ד ד"ה הכל וכו') מבואר שבאמת ההבטחה היא אינה רק על הציבור, אלא גם על היחיד הנמצא במקום צר.

עוד אספרה מעשה שהיה לפני כחודשיים (ושמעתי ממכירי בעל המעשה) בבחור 'מתחזק' שקבע ללמוד עם אברך (הממונה עליו בשיבתו), וכפי הצעת האברך החלו ב'הלכות שבת', והנה בריש הלכות שבת (אור"ח רמב) מובא מאמר חז"ל (ביצה טו:) שאמר הקב"ה 'לוו עלי ואני פורע', האברך הסביר לבחור את משמעות הדברים, שכש'אדם' חסר מעות' לקראת שבת, אומר לו הקב"ה 'לך נא לוה מעות ואני אדאג לפורעם... ויהי ביום השישי, בא ידידו של הבחור והציע לו להצטרף לקבוצת בחורים מיישיבתם הנערכים ונוסעים לקראת שבת לאת"ק מירון – וההוצאות על כל המשתתפים שווה בשווה, נענה הבחור שבשמחה רבה הוא מצטרף, אך דא עקא שכלתה הפרוטה מכיסו – אם יוכל רעהו להלוותו מעות הוא מצטרף לנסיעתם הרוממה...

במוצש"ק סיכמו הבחורים ביניהם כמה עלו הוצאות השבת, ויצא החשבון שכל בחור עלה להם סך 388.60 שקלים. מיד ניגש רעהו אל הבחור הנ"ל והודיעו כי כך וכך עלה לחלקו, אמר לו הבחור, לא אני הפורע אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו – עליך לפנות אליו ולבקש מאתו אותם השלוש מאות שמונים ושמונה שקלים ושישים אגורות, מה עשה הקב"ה, בבואם לביתם ירושליימה, מצא הבחור שכבר בא בקשרי אירוסין, שמשפחת ה'מחותן' שלחו לו מתנה 'ארנק' (בערול) מהודר לכבוד 'יום הולדתו', בו הוכנסו כל סוגי המטבעות ושטרות היוצאים בארץ ישראל, והם שטרות של 200, 100, 50, 20, ומטבעות של 10, 5, 2, 1 שקל, ונוסף לזה מטבע של מחצית השקל ו10 אגו, ס"ה עולה כל החשבון ל388.60 שקלים, חושבנא דין כחושבנא שהוצרך על הוצאות השבת, וראה בחוש כי באמונתו התמימה בדברי חז"ל אכן נתקיים בו ואני פורע.

ב. הנה נהגו לשלש ולהפך הסדר לישועתך קיויתי ה', קיויתי ה' לישועתך, ה' לישועתך קיויתי, כי אנו אומרים לאדם באיזה אופן שתסתובב ולאיזה צד שתפנה הינך נצרך לחסדי וישועת ה', ע"כ קוה לו תמיד.

עוד אמרו, כי ככל שמרבה האדם בתקוותו לה' הינו מתקרב אל ה' יותר, על כן, בפעם הראשונה נכתבה תיבת ה' כתיבה שלישית, בשנית כתיבה שניה, ובפעם הג' תיבת ה' קודמת לכל (הגר"ז סורוצקין, אונים לתורה פרשת ואתחנן ד"ה כה' אלוקינו בכל קראנו).

עוד אמרו בדרך צחות, לאלו המהלכים ומסבבים יומם וליל אודות ממון להם אומרים, אנשטאט דרייען מיט געלט דריי מיט דעם פסוק לישועתך קיויתי, וועסט בעסער אנקומען – תחת ההילוך והסיבוב סביב הכסף עדיף שתסובב עצמך 'עם הקב"ה' בבטחון בו ובישועתו וכך תצליח יותר...

וכך מסופר על הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע (תורת אבות, מעשי אבות, קלה) וז"ל. פעם אחת ראה יהודי אחד שרוי בעצב גדול ושאל אותו מה זה ועל מה זה, וסיפר לו האיש ממצבו הקשה, אמר לו מרן ז"ל, איש ישראל כשהוא שרוי במיצר צריך שיאמר לישועתך קיויתי ה', ואם מצבו נעשה חמור יותר יאמר קיויתי ה' לישועתך, ואם מצבו רע עוד הרבה יותר יאמר ה' לישועתך קיויתי... (וכלומר, שע"י כל אלו האמירות והתקוות יצא מאפילה לאורה).

מן הענין לציין מה שסיפר הגה"ק רבי שלמה קאליש זי"ע (הובא בספר הזכרון 'זכרון שלמה') שפ"א שהה אצל הגה"ק רבי חיים מבריסק זי"ע, ובישיבתו ב'סעודה שלישית' שמע את הגר"ח יושב וחוזר בהתלהבות עצומה כעשרים דקות לישועתך קיויתי ה', קיויתי ה' לישועתך, ה' לישועתך קיויתי...

ולחשים משענתו על ה' אלוֹקיו, וכך אמרו חז"ל (מנחות כט:): מאי דכתיב (ישעי' כו ד) 'בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים' – כל התולה בטחונו בהקב"ה הרי הוא לו מחסה בעולם הזה ובעולם הבא.

החי את חייו באופן כזה הרי חייו בעולם הזה הם 'חיים טובים', כי העולם הזה מלא מכאובים וקשיים, אי לאו 'תקווה' זאת היינו דומים ליושבי חושך וצלמוות בבית האסורים, אבל התקווה והבטחון בה' הרי הם כמי שפתחו לו פתחים וחלונות גדולים בבית האסורים שמעתה שולטת ה'אורה' בכל פינה ופינה, וכל החושך מתפוגג ומתבטל כלא היה.

התקווה לדבר שהאדם מובטח בו שיבוא כמו המקווה בלילה שיבוא אור הבוקר – לא יטריד הנפש, אלא ישמחנה בהיותה משערת ומרגשת כבר מעתה את הטוב המיוחל. בזה האופן ראוי שתהיה התקווה לה', שיהיה בוטח בו בטחון שלם שישלים תקוותו בלי ספק, כי הרי היכולת ביד ה' להביא הישועה ואין מי שיעכב על ידו, לא כמי שמקווה לדבר שמסופק בו אם יגיע אם לאו, והתקווה הזאת תחזק הלב ותשמחהו, ולכן כתיב (תהלים לא כה) 'חזקו ויאמץ לבבכם – כל המייחלים לה', וכתיב נמי (ישעי' מ לא) 'וקוי ה' יחליפו כח', כי הייחול לה' מחזק את האדם... התקווה והתוחלת אל השי"ת הוא דבר יותר מעולה מכל התהילות שישבח האדם להשי"ת, עכ"ל.

וז"ל הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (וישלה ה) ...שכשמתבונן האדם עומק שפל מצבו... עיקר עצתו היא אמונה, להאמין בה'... שכל מה שמתגבר יותר תוקף החשבות נחוץ יותר להשריש בלבו בה האמונה, וע"י האמונה זוכה למידת הבטחון שהוא ענף מהאמונה. ועיקר הבטחון הוא בשעת הצרה כמבואר בזה"ק (ח"ב כב). ואף שלפי השגת שכל אנושי אין עוד שום מזור ותרופה לתחלואי נפשו, עכ"ז יאמין ויבטח בחדר עליון ובגדלות הבורא ב"ה שהוא לאין סוף ותכלית... ברוב רחמנותו

ה'עיקרים' (ח"ד מ"ט) הקשה היאך ציוונו הבורא לייחל ולצפות לו תמיד, הא כתיב (משלי יג יב) 'תוחלת ממושכה מחלה לב', והיינו שהתוחלת והציפיה יטרידו המחשבה, יתשו הכח ויחליאו הנפש, ואם כן האידך נאמר שהתקווה והתוחלת טובים הם למאמץ, עד שיזהיר הנביא על זה כל כך, כדכתיב (הושע יב ז) 'וקווה אל אלוֹקֶיךָ תמיד', וכן רבות בספר תהלים (כו ועוד). אלא, כי רק התקווה לדבר שהמקווה מסופק אם הוא יגיע או לאו תטריד הנפש לחשוב מחשבות כדי להשיגו, אבל

בספר ה'עיקרים' (ח"ד מ"ט) הקשה היאך ציוונו הבורא לייחל ולצפות לו תמיד, הא כתיב (משלי יג יב) 'תוחלת ממושכה מחלה לב', והיינו שהתוחלת והציפיה יטרידו המחשבה, יתשו הכח ויחליאו הנפש, ואם כן האידך נאמר שהתקווה והתוחלת טובים הם למאמץ, עד שיזהיר הנביא על זה כל כך, כדכתיב (הושע יב ז) 'וקווה אל אלוֹקֶיךָ תמיד', וכן רבות בספר תהלים (כו ועוד). אלא, כי רק התקווה לדבר שהמקווה מסופק אם הוא יגיע או לאו תטריד הנפש לחשוב מחשבות כדי להשיגו, אבל

ג. וכיוצא בזה מתאמרא בשם הגה"ק הגרי"ז מבריסק זי"ע על הפסוק (תהלים לו ג-ד) 'בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה, והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך', שהפסוק השני מדבר על מדריגה גבוהה יותר בביטחון – שכל כך בטוח הוא בישועת ה', שכבר עתה הינו מתענג כאילו כבר באה אליו הישועה, ובזכות זה אכן 'ויתן לך משאלות לבך'.

ד. על פי זה מבאר את הפסוק (תהלים עא יד) 'ואני תמיד איחל והוספתי על כל תהילתך', והרי א"א להוסיף על תהילות ה', כמו"ש (שם קו ב) 'מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהילתו'. ובכלל הרי תהילות הללו הם 'בכל תאמר' (מגילה יח.), אלא, כי בהיותו מייחל לה' יתברך תמיד, הוא מוסיף (בעצם הייחול) על כל התהילות שאפשר שיהלל האדם את השי"ת. וכן אמר דוד המלך (תהלים סה ב) 'לך דומיה תהילה ולך ישולם נדר', והיינו ש'התקווה והתוחלת' לה' נחשבת כמו שעומד במובחר שבמקומות – בית המקדש, ומקריב קרבנות מובחרים שבקרבנות – 'קרבן נדר' שלא בא על חטא...

ה. הנה נהגו לשלש ולהפך הסדר – 'לישועתך קויתי ה' קויתי ה' לישועתך קויתי', וכי מה ענין יש בזה להפוך פסוק לכל צד, אלא לומר לאדם השרוי במיצר, אף אם אינך רואה כל מקום ופתח לישועה, תדע שיכול לבוא מצד זה או מצד אחר או אפילו מצד שלישי.

ואל יאמר – לישועתי יש צורך לשנות סדרי בראשית ולהפוך את העולם, כי אכן כך יהיה, וכמו שאומרים משם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע 'מי שחי באמונה ולכו בטוח באלוקיו, אז הקב"ה מושיעו באופן שלא יעלה על הדעת'.

מיסודי האמונה, שעל האדם לדעת ש'הרבה דרכים למקום' להוציאו ולחלצו ממיצר, ואינו זקוק ל'עצותיו' של האדם, עד שייאמר ח"ו אבדה כל תקווה, כי לפעמים מצמיח הקב"ה ישועה ממקום שלא חשב עליו כלל. כמעשה ש(לא) היה, בהיא 'אשה קשת רוח' שהוצרכה ל'ישועה רבתי' באיזה ענין, ומידי יום ביומו הייתה באה אל ה'רבי' בבקשה שיברכה הרבי בישועה בדרך פלונית, ולמחרת ביקשה בישועתה תבוא על זה הדרך, וכן הלאה... עד שביום אחד באה הישועה לפתחה – אז מיהרה אל הרבי, באומרה, רבי קדוש... אוהו... עצה כזאת כלל לא העליתי

'וקווי ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים', היינו שעל ידי אמונה יעלו אותו מבאר שחת, 'וכמה מלאכים עליונים מעלים אותו המקווה, ומסתלקים עמו למעלה (פירוש, במקום גבוה יותר מן הגיהנום), ותקוותו היא פהרתו, מקוה ישראל ממש, כי הוא במדרגה עליונה שאין עושה בו פגם'.

ומוסיף לבאר, שהמאמין ומצפה לישועת ה' הרי הוא שב למקורו, דומיא דהשב בתשובה דכתיב גביה

יעזור גם לי השפל שבשפלים... והבומחים בה' ובישועתו לא יבושו משברם, וכן דוד המלך ע"ה אמר (תהלים כה א) 'בך בטחתי אל אבושה', ובאמונה ובטחון הוא ממתיק הכל ומחפך לרחמים רבים, עכ"ל.

נוראות מצינו בשבח הקיווי והיחול לה' בדברי הרמח"ל (דרוש בענין הקיווי) וז"ל. שהמאמין בהשי"ת אפילו נכנס בגיהנום יוצא ממנו, ויליף ליה מקרא (ישעיה מ לא)

בדעתי להציע' להקב"ה שיושיעני בה... ולדידן, הבה נא נזהר שלא נהיה ללעג וקלס כאותה 'חכמה', כל חד בדידיה. אמור מעתה, אם ראית שה'תוכניות' (פלאנען) שהגית אינם הולכים כמו שרצית אל יתעצב לבך, אלא התייצב וראה את ישועת ה' אשר תבוא ממקום אחר, כפי תכניותיו של בורא עולם כביכול.

ידוע מאמרו של הרה"ק מקאברין זי"ע (תורת אבות, דרכים בעבודת הבורא, רטז), הנה העולם אומר 'אז ס'גייט נישט ווי ס'וילט זיך, דארף מען וועלן ווי ס'גייט זיך, און איך זאג אז מ'ויל ווי ס'גייט, גייט זיך ווי ס'וילט זיך', פירוש, נוהגים אינשי דעלמא לומר - אם רואה אדם שלא הולך לו כרצונו ושאיפתו, יכניע את עצמו ויהיה מרוצה ושמח בהנהגת ה' עמו. אך אני אומר, להיפך, כשיתרצה האדם בהנהגת ה' עמו ויאמין שהכל משמים וטובה רבה יש בזה, באמונה זאת ישדד את הטבע, והכל יתהפך להיות כפי רצונו, בבחינת צדיק גוזר. כי כל כך גדול ורם כוחה של אמונה בהשי"ת.

וכבר אמרו (חת"ס, תו"מ השלם ריש יוצא ד"ה במדרש, חיים וחסד על תהלים ל"ח פלאג"י, ועוד ספרים) לפרש בפסוק (תהלים קכא א) 'אשא עיני אל ההרים מאין יבוא עזרי' - כלומר שהאדם מתבונן ורואה כי אין לו כל דרך ישועה הנראית לעין, במה יתחזק - 'עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ' - אף הוא ברא את השמים ואת הארץ 'יש מאין', אם כן מה לך כי תבהל על נפשך, אף אם נראה לך כי ישועתך איננה קיימת במציאות, מ"מ היא כבר תבוא ותצמח דוגמת בריאת השמים והארץ אף אם יש צורך לבוראה יש מאין.

הנה שמעתי מרב חשוב בארה"ב מה שאירע עם אחד מקרובי שהעתיק מקום מגוריו יחד עם רבים מבני קהילתו לעי"ת לעיקוואד, והנה עד אז היה האברך מתפרנס בהיותו 'מנעולן' (locksmith), אבל משבא למקומו החדש לא מצא כדי פרנסתו, כל השתדלויותיו סביב מקצוע זה עלו בתוהו. גם כל העצות ששמע בב' חדשים הראשונים - כיצד להודיע ולהיוודע לכל כי זכתה עירם ב'מנעולן'... היו מספיקים למלאות ספר שלם אבל עד למעשה...

באחד הימים, והנה הוא רואה על הפלא' (סעל') שלו מספר שאיננו מכיר, בהרימו פנה אליו הלה בשאלה, שמך הוא כך וכך... ויען כן, אמר לו היהודי מצאתי ארנק (בערזל) מלא בקרעדיט קארד'ס (כרטיסי אשראי) גם כמה דולרים בקרבו, אבקשך שתסור לביתי שאזכה לקיים מצות 'השבת אבידה' בהידור רב, האברך ענהו לעומתו, לא ידעתי מה אתה סח, הרי ארנקי בכיסי - אפילו כרטיס אשראי אחד לא חסר לי... אך הלה עמד על שלו, על כן סר אליו האברך לאחר שני ימים ושני לילות. ובבואו לפני ה'מוצא' כמעט שלא נפל על הארץ מרוב צחוק, כי ראה בידו את הארנק של בנו המיועד ל'שעשועי' ומשחקי הילדים, כל הקרעדיט קארד'ס שבקרבו כבר עליהם הכלח - כי עבר יום תוקפם... והדולרים הנמצאים בו הם שבע דולרים יחידים (Singles), גם יש בו 'ביזנעס קארד' (כרטיס ביקור) של האברך שם נתבאר בארוכה מה פעלו של האברך והמנעולים שלו. אחרי ככלות הכל שאל המוצא את המאבד, זה ה'ביזנעס' שלך, ויען, הן. האם יש לך פרנסה, ויען, לא. שמע נא, אני בונה בנינים ויש לי עבודה' מצאת החמה עד צאת הנשמה (משל אנשים האומר על פלוני שעבודתו לפרנסה איננה נותנת לו זמן לנשימת אוויר...) ומאז מהלך האברך מאושר ושמח בבוא הרווחה לביתו. הרי לך כמה סיבב הקב"ה, כי כל ה'פרסום' שפרסם עצמו בכל מיני כתבי עת וכיו"ב לא הביאו לו אפילו דאלער אחד, מה עשה הקב"ה, הכניס 'דמיונות' בלב בנו - להרגיש עצמו 'בעל בעמיו', ולשם כך מילא את ארנקו בקרעדיט קארדס ישנים וגרר את אביו ה'מאבד' אל ה'מוצא' ושם 'מצא' את פרנסתו ברווח.

ו. כע"ז כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (ב"ב סימן ה' סק"ח) השגחתו יתברך היא לפי מידת הביטחון שהאדם משליך יתבו על בוראו יתברך.

ז. נחמדים הם דברי הגה"ק החיד"א ב'אצבע קטנה' (בסדר תפילת שמו"ע) על נוסח הברכה 'את צמח דוד עבדך מהרה

חשבה לטובה - הצרה עצמה נראית כרעה ובאמת כולה טובה

בפרשתן (מז כח) 'ויחי יעקב בארץ מצרים, וברש"י, 'פרשה זו סתומה, לפי שנסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השיעבוד'. פירוש, שבשאר פרשיות התורה יש בין פרשה לפרשה ריווח של כמה אותיות 'נייר חלק' מבלי לכתוב שם מאומה, וכאן היא 'פרשה סתומה', נמצא שבמקום ה'חלק' כתוב 'ויחי יעקב'. יש שרימוזו בזה כי פעמים נראה לאדם ש'פרשה סתומה' באה עליו, נסיונות קשים ומרים עדו עליה, נסתמו עיניו ולבו - ולהיכן שפונה - אם ימין או שמאל 'סגר ה' בעדו', ידע שכל זה אינו אלא 'דמיון' בעלמא, כי על פי תורה שם נכתב 'ויחי יעקב' כי כל זה היה להחזיקו ולהחיותו בעושר וכבוד. ויתחזק להאמין באמונה שלימה שאף שאיננו מבין את הנהגת ה' עמו - כך הוא האמת שכאן נבנית טובתו להחזיקו ולהחיותו (עפ"י 'פרי צדיק' ריש פרשתן) פ.

(הושע יד ב) 'שובה ישראל עד ה' אלוך', וכשם שהוא מגיע 'עד ה' אלוך' ממש, כן נמי המקנה בוקע בקו תקוותו (פירוש, על ידי אמונתו ותקוותו) ועושה נקב וסדק לעלות תחת כסא הכבוד. וזה מרומז בקרא (בראשית מט יח) 'לישועתך קייתי ה' שעל ידי האמונה זוכה להתקרב ולהיות דבוק בהשי"ת.

ולא עוד, אלא 'כמו שקנה בחייו לה', כן לאחר מותו כשמתגברים כנגדו הדינים, הוא מתחזק בתקותו עד ה' ונקשר בו, ומסתלק ברגע וכו', וכן אחר המוות לא יבושו הקווים. וכן מבאר שם לענין התפילה כי הקב"ה כביכול יורד לשמוע תפילתו מפיו של המקווה, סוד זה - 'קוה קייתי ה' ויט אלי וישמע שוועתי' (תהלים מ ב), וזהו אומרו 'לישועתך קייתי ה' - מה שאני מקווה אני עושה (בזה הקווי), שתבוא ישועתך בשם הזה בלי שיתעכב ע"י המקטרגים.

תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קוינו כל היום, קשה מה נתינת טעם הוא - 'כי לישועתך קוינו כל היום', דממ"נ, אם הם ראויים לישועה למה להם טעם של לישועתך קוינו, והרי מן הדין על הקב"ה לגאלם, ואם אינם ראויים מה ריווח יש בזה ש'קוינו כל היום'... ונ"ל, דדחיוב הוא להיות אדם מצפה לישועה, ואיתא בפרק חלק (סנהדרין צז:) שכל זה הוא כדי לקבל שכר, שנא' (ישעיה ל יח) 'אשרי כל חוכי לו', ואמרו במדרש (ילקוט תהלים) אפילו אין ביד ישראל אלא הקווי כדאי הם לגאולה בשכר הקווי... וזהו אומרו לישועתך קייתי ה', ר"ל בשביל לזכות לישועתך קייתי ה', שע"י הקווי אני זוכה לישועה.

וזאת אנו אומרים ומבקשים - את צמח דוד מהרה תצמיח, וא"ת אין לנו זכות, לזה אומרים - כי לישועתך קוינו, כלומר, אפילו אין בידינו שום זכות, מ"מ הרי 'לישועתך קוינו כל היום', וכדאי הוא הקווי להביא לנו הגאולה. וכך כתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע, איתא במדרש (ב"ר צח יג) עה"פ לישועתך קייתי ה', הכל בקיווי. יסורין בקיווי, קדושת השם בקיווי, זכות אבות בקיווי, תאותו של עוה"ב בקיווי, חנינה בקיווי, סליחה בקיווי וכו', ומביא פסוקים עכ"ז, ואף הגאולה העתידה תהיה בקיווי כדברי יעקב כאן לישועתך קייתי ה'. וכדמתרגם ביונתן, לפורקניה דמשיח בן דוד דהוא עתיד לפרוקיה ית בני ישראל ולאפקותהון מגלותא ולפורקנא סכיאת נפשי. ופירשו המפרשים בכונת המדרש, דמי שיש לו אמונה ובטחון בהשי"ת והוא מקוה ומצפה לישועת ה', הריהו משיג הכל בקיווי אע"פ שאינו הגון ואינו כדאי, שע"י קיווי ניצול מיסורין וזוכה לסליחה וחנינה וכו', וזה גם נבואת יעקב אבינו על הגאולה, דאף אם לא יהיו כדאים וראויים לגאולה, אם יקוו לגאולה ימשיכו ע"י הקיווי את הגאולה העתידה. וכדרך שאנו מתפללים, כי לישועתך קוינו כל היום ומצפים לישועה, הקיווי והצפיה לישועה זה סוד הגאולה, שאף אם לא יהיו ראויים לכך יגאלו בזכות הקיווי לישועתך קייתי ה'. וכדברי מדרש שוח"ט (תהלים מ) על הכתוב 'קוה קייתי ה' ויט אלי וישמע שוועתי', זהו שאמר הכתוב (ישעיה כה ט) 'ואמר ביום ההוא הנה אלוקיני זה קוינו לו ויושיענו', אין ביד ישראל אלא שיקוו שיגאלם הקב"ה בשכר קוה קייתי ה' וכו', ואם עושים כן נושעים שנאמר (שם מט כג) 'אשר לא יבושו קווי'. ח. ורמזו לה בפרשתן דכתיב (מט יא) 'אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו', כי הנה המתבונן בפירושו של מקרא יראה שד' אותיות אלו הם מיותרים, כי 'עירה' הכוונה ל'עיר', ול'שרקה' הכוונה לענף עץ הנקרא 'שורק', תיבת 'בני' הכוונה ל'בן', ו'אתנו' משורש 'אתון', נמצא שהיה לו לומר 'עיר ולשורק בן אתון'.

אמנם, ארבעת אותיות הללו עולים יחדיו לשם הוי"ה (והוא צירוף שם הוי"ה הק' השייך לחדש אדר, שהוא יוצא מהכתוב 'עירה ולשורקה בני אתנו', עיי' פרע"ח שיי"ט פ"ג), ובא ללמדנו דעת, כי אדרבה דייקא המאורעות שנראה לנו כי מיותרים

יש שביארו (ע"י בפי' עה"ת של הגאון רש"ר הירש וצוק"ל) דלכך אין רווח בין פרשה זו לפרשה הקודמת, כי הנה רוב שנות חייו של יעקב אבינו ע"ה היו רעים ומלאי ייסורים, מתחילה בעטיו של עשו אחיו, ולאחר מכן תחת שבטו של לבן הארמי, ומשביקש לישב בשלווה קפץ עליו רוגזו של יוסף. ורק ב"ז שנותיו האחרונים משעלה מצרימה חי שנים טובות ללא ייסורים. ולכאורה היה מן הראוי 'ליתן רווח ביניהם', להפסיק בין הפרשיות - להראות שעיקר (חשיבות) חייו היו י"ז שנים הללו. אמנם, לא כן דרכה של תורה, כי אדרבה הסמיכות יחדיו, להורות שימי הייסורים חשובים כמותם (ויותר מהם) ומעלות רבות קנה בהם. על כן, כראות האדם כי קרבו אליו צער ויסורים, כל מיני מדווה ומכאוב, לא ירבה בדאגה ובכיה אלא יקבלם באהבה וישליך על ה' יהבו (פירשו בגמ' 'ר"ה כו': משאו) - מתוך אמונה שכל ה'פעקל' (חבילת הצרות) שנתן לו הבורא הוא כדי להעלותו עשרת מונים יותר ויותר. וכבר בוז השעה הכל טובה וברכה, ומתחת ההסתר שרויה הטובה והברכה כבר מעתה...'

במעשי ידיך ארנן - השפע בא לאדם מן השמים (ע"י התפילה)

בפרשתן (מח כב) 'ואני נתתי לך... אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי', ובתרגום תרגם בצלותי ובכעוטי, ולכאורה מדוע שונים דברי התרגום מהמקרא, אלא כך הוא ביאור הדברים עפ"י הידוע

המה - כדרך העולם לחשוב על מקרה לא טוב שבא להם 'לשם מה הייתי צריך לילך למקום פלוני', 'לפגוש את אלמוני' - ראה מה עלה בידי מחמת זה, וכיוצא בזה רבות, אמנם עלינו לקבוע בלבנו כי אין כל דבר הנעשה מעצמו בעולם הזה והכל בחשבון וסיבה ממעל, על כן דייקא ע"י האותיות ה'מיותרות' נשלם צירוף שם הוי"ה הקדוש, להאמין ולדעת שגם כל אלו הדברים מאת ה' הם, לטובה ולברכה להיטיב לנו באחריתנו.

ט. כבר אמרו להמשיל את המשליך על ה' יהבו, דהנה ענינו תראינה כאשר ביד האדם 'משא' כבד מאד, אם ישא המשא על גבו הרי ישבר ויכוף גבו לרוב כבידות המשא אשר עליו, אבל אם יניח את המשא על הארץ הרי לא די שלא ישבר גבו, אלא אף בידו לעלות על גבי המשא ולהתרומם טפח מעל גבי קרקע. כיו"ב לענין 'משא' הפרנסה ושאר צרכי האדם בעולם הזה, אם 'ישאנו' על כתיפו וגבו - שידאג כל היום, בזה ישבר ויכוף כל מהותו ונפשו, אך המאמין מניחו על גבי קרקע - שאינו דואג כלל, הרי הוא מתעלה מעלה מעלה הן ברוחניות הן בגשמיות... י. והעיקר שלא לדאוג דאגת מחר, וכך פירש הרה"ק הר"ב מפשיסחא (קול שמחה בפרשתן) וכן הרה"ק הרמ"ל מסאסוב (ליקוטי רמ"ל ויהי) זי"ע, בפסוק בפרשתן (מח כ) 'ויברכם - ביום ההוא לאמר', שבירכם שלא יהא לעיניהם אלא אותו היום בלבד, ולא ידאגו כלל מה יעלה למחר בגורלם.

יא. והנה, רבים מקשים מדוע לא נכתב בהדיא 'בתפילתי ובבקשתי'. ומבארים בשם הגה"ק ה'בן איש חי' זי"ע, משל לאחד שהיה מהלך בתוככי יער עבות, ורק מקלו בידו, בתוך כדי הילוכו הגיח לעברו דוב אשר רצה לטורפו ולאכול את בשרו, הרים האיש את מטהו והעמידו כאילו קשת בידו והוא עומד לזרוק את החץ, ואכן, באותו הרגע נפל הדוב לארץ ללא רוח חיים, התמלא האיש שמחה, והחל להלל את המקל שבידו על שהצילו ממוות לחיים, עבר שם אחד ואמר לו, שטיא, וכי תעלה על דעתך שהרגתו במטך, לא כי, אלא על עץ גבוה בסמוך אליך עמד צייד וקשתו בידו, וכראותו האיק שהדוב מתקרב אליך ירה בו חץ ומזה נפל הדוב מת, ולענייננו יאמר, מי שאינו מבין שכל הקורה עמו על פי מעלה הוא - שמשם באים כל ה'חיצים' הן לטוב הן למוטב, הרי הוא דומה ממש לזה שהיה מהלל למקלו על שהצילו, ולא שם על לבו שיש אחד ממעל שעשה הכל.

עפ"י אלו הדברים מבאר ה'בן איש חי', שיעקב אבינו אמר לבניו, אל תדמו בנפשכם - שבמקלכם וכלי זיינכם

המלחמה כשהשתמש בחרב וקשת רק בעת התפילה בקרן זוית שהתפלל^י.

וכבר האריכו חז"ל בשבחה של תפילה כי מבלעדי כוחה אי אפשר להשיג מאומה, ועם התפילה לא יבצר ממנו דבר, ותדע שזה כל כוחו של אדם בעולם הזה – ברוחניות ובגשמיות, בפרנסתו וכל הצרכיו, וזוה פירשו את דמיון המתפלל למי שמחזיק חרב וקשת, כי כמו שאיש הצבא לא יוכל לעמוד ולהתקיים אפילו שעה אחת בלעדי כלי הזין - החרב והקשת, כי היאך יעמוד בשדה הקרב מבלי כלי זיין, כך אין לו קיום ליהודי מבלי כוח התפילה – כגיבור ואיש מלחמה מבלי כליו^י.

שהתרגום אינו מפרש רק 'פירוש המילות' גרידא כלשון המקרא, אלא בא ללמדנו את תוכן הענין המסתתר תחת תיבות המקרא (עי' עבודי תרומה ד"ה ונועדתי), וכלומר, כי וודאי 'בגלה' הייתה מלחמתו בחרב וקשת בפועל ממש, והיה נראה שהחרב והקשת הם העורכים את המלחמה והם המנצחים, אך האמת שאין הקב"ה חפץ עשות 'גם גלוי' לכן הוכרח להשתמש בחרב וקשת, ואין החרב והקשת אלא ה'מסתירים' את עורכי המלחמה באמת, ומי הם עורכי המלחמה, זאת 'מגלה' לנו התרגום – בצלותי ובבעותי, שיעקב התפלל על נצחונו במלחמה ושם כבר פעל את הנצחון... כי בעולם הזה אי אפשר לפעול מאומה מבלי התפילה. ולא היה הנצחון בעת

ניצחתם את אנשי העיר 'שכם', לקחת אותה מיד האמורי, לא כן, אלא 'בצלותי ובבעותי' – התפילה לבורא כל עולמים היא אשר ערכה את המלחמה ועשתה הנצחון.

וידועים דברי הגה"ק החזו"א זי"ע, שעיקר ההשתדלות היא התפילה, אלא שלפעמים נדרש מן האדם גם לעשות פעולה בפועל, אבל לעשות הפעולה ולא להשתדל בתפילה באופן זה בוודאי לא עשה את המוטל עליו לעשות, ולא יצא ידי חובתו (מעשה איש ח"ו קג).

יב. וכעין אלו הדברים גילו לנו חז"ל גם לענין הפרנסה – כי נראה לאדם שמעשי ידיו במלאכה פלונית הם אשר הביאו ברכה לביתו ופרנסה בשפע לתוך ידיו, והאמת תיאמר, כי הכל מן השמים, ורק מהשפה ולחוץ – מהנראה בעיני בשר ודם נראה כאילו באה הפרנסה מ'עסקים' אלו. וראיה פשוטה וברורה, כי הרבה עשו כמותו וכעסקיו ולא העלו בידם מאומה בלתי אם גזיתם ואדמתם.... ובזה רמזו בעלי מוסר לבאר בדברי היוונים הכופרים – לבני ישראל כדאיתא במדרש (בר"ר ב ד) 'וחושך על פני תהום' - זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל. שבאותם הימים הייתה עיקר פרנסתם בעבודת השדה באה מהשור, כי עמו היו חורשים, דשים את התבואה הגדילה וכו', ובאו בני ישראל לאמר שגם הנעשה ע"י השור בידי הקב"ה הוא, וזה היה למורת רוחם של היוונים, שהיו אומרים אכן הקב"ה ברא עולמו, אבל אל לכם לומר שגם מעשי השור מעשי אלוקים המה... ובני ישראל לא אבו להסכים להם הכריזו כי גם זה יש חלק באלוקי ישראל.

ולא רק בעיני הפרנסה הדברים אמורים, אלא בכל ענין ידע שאין גורלו חרוץ אלא בידי הקב"ה ולא בידי בשר ודם, וכך כתיב בפרשתן (ג יט-כ) 'אל תיראו... ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה', ולמדנו בזה אורחות חיים ונתיבות יושר – שעל האדם להאמין שאין ביד איש בעולם לחרוץ גורלו, ואפילו 'בעל השפעה' הגדול ביותר לא יוכל לא להזיקו ולא להועיל לו, ותמיד אינו תלוי אלא בידי שמים כמו"ש אלוקים חשבה לטובה. וכלשון קדשו של הרה"ק האור לשמים זי"ע בתפילתו ריבון העולמים 'ידעתי כי הנני בידך לבד כחומר ביד היוצר, ואם גם אתאמץ בעצות ותחבולות וכל יושבי תבל יעמדו לימיני להושיעני ולתמוך נפשי מבלעדי עוזך ועזרתך אין עצה וישועה, ואם חלילה יחפצו כולם להרע אז אתה בחמלתך תשים עיניך עלי ותשקיף עלי השקפה לטובה ממעון קדשך, הנה חבלים נפלו לי בנעימים וישועתי באה ועזרתי תגלה'.

יג. עוד אמרו לבאר את הדמיון של חרב וקשת ל'תפילה', כי כמו ש'חץ' היוצא מן הקשת יהרוג את מי שפגע בו, מבלי כל הפרש והבדל אם הזורק את החץ גדול או חרש שוטה וקטן הוא, גיבור או חלש, כי החץ עצמו יפעל פעולתו, כיוצא בו ממש היא התפילה, ממי שתבוא בכוחה לפעול פעולות כבירות – לשנות הטבע ולבטל הנגזר, להריק שפע ברכה עליונה ברוח ובגשם.

בקשתי ובחרתי - עבודה שבלב

עוד מצינו להרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע בשם אביו הרה"ק ה'אבני נזר זי"ע (שם משמואל חיי שרה, ר"ח כסלו תרע"ב, חנוכה תרע"ח ליל ג') שביאר דמיון התפילה לחץ וקשת, כי ככל שהקשת מתוחה יותר לאחר כך יותר יבקע החץ ויעוף יותר למרחוק, כיו"ב ככל שלבו דחוק ומיצר יותר ומתפלל יותר מעמקי לבבו כך יותר תעלה התפילה למעלה למעלה (ובחי' שרה כתב וז"ל, כמה שהלב נרגש ומתעטפת עליו נפשו ביותר כך בוקעת התפילה למעלה יותר) י".

ועיקר התפילה היא 'עבודה לב' (תענית ב.), וכביאורו של מרן הבעש"ט הק' זי"ע (הובא במאור עיניים פר' ואתחנן) בכתוב (תהלים עט א-ג) 'אלוקים באו גויים בנחלתך, טמאו את היכל קדשך, שמו את ירושלים לעיים וגו'. שפכו דמם כמים סביבות ירושלים ואין קובר'. כי הגויים – זה השטן והיצר הרע בא בנחלת ה' – במקום שהיה על האדם להתעלות ולהתקרב אל ה', ולמעשה, טמאו את היכל קדשך – הוסיפו לרחק את האדם מבוראו, והיאר, ע"י ששפכו דמם כמים סביבות ירושלים – ששפכו שיח לבם בתפילה רק סביבות ירושלים, והיינו כי התפילה נקראת 'שפיכה' כדכתיב 'ולפני ה' ישפוך שיחו' (שם קב א). וגם נקראת 'שפיכת דם' כמו שדרשו חז"ל (ברכות י:) 'לא תאכלו על הדם - לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם'. עוד נודע, שהלב בבחינת ירושלים

שהוא באמצע גופו של אדם (דוגמת ירושלים שהיא אמצעו של עולם). וזהו כוונתו ששפכו דמם היינו התפללו, אך התפילה הייתה רק סביבות ירושלים - סביבות הלב ולא מתוך הלב, ואין קובר לא נקברה התפילה תוך הלב אלא הם מתפללים אחד בפה ואחד בלב, ודא עקא.

ובך כתב הרמב"ן באגרתו הנודעת לבנו 'זהסר כל דברי העולם מלבך בעת התפילה, והכן לבך לפני המקום ברוך הוא וטהר רעיונך... וזוה יהיו דבריך ומעשיך ומחשבותיך ישרים, ותפילתך תהיה זכה וברה ונקיה ומכוונת ומקובלת לפני המקום ב"ה'. נמצא יש בידנו הבטחה מפי אחד מגדולי הראשונים, שאם נכין את לבנו לתפילה נזכה לקבלת התפילות אצל אדון העולמים.

'שיכל' את ידיו - הזהירות בכבוד כל אדם בהשכל ודעת בפרשתן (מח יד) 'שיכל את ידיו', ידוע הביאור בשם הגר"ח מוואלאז'ין וצוק"ל שיעקב אבינו רמז בכאן, כי הנה, ראובן העומד אל מול שמעון, הרי ימינו של ראובן כנגד שמאלו של שמעון, ואילו שמאלו של ראובן הוא לנוכח ימין של שמעון, והרי 'ימין' הוא צד החזק באדם, ושמאל הוא הצד החלוש. וכך הוא דרכו של עולם, על 'צד שמאל' של רעהו – בעינינו שיש לו בהם 'חולשות', הן ברוחניות והן בגשמיות, יביטו עליו ב'עין ימנית' – דהיינו בחזקה ובדקדוק, לידע את כל פרטי חולשותיו, בטוב טעם ודעת, ואילו על 'צד ימין' של רעהו

יד. על כן, יזהר ביותר להתפלל בעבודה שבלב, ויזהר מאד שלא להסיח את הדעת ב'נערווען' (עצבים) למיניהם ושאר מיני ספיקות האם הייתה התפילה כהוגן אם לאו, כי כל אלו אינם אלא מפריעים לכוונת הלב באמת. פעם קבל יהודי לפני ה'חזון איש' זי"ע שהתפילה גורמת לו לכאב הראש (מפני הספיקות וכיו"ב), ענהו ה'חזון איש', איני מבין מה עניין 'הראש' אצל התפילה, הרי תפילה היא 'בלב'.

הגה"ח ר' גד'ל אייזנער זצ"ל היה ממשיל את הדבר, לחיל מדינה אחת שנכנסו למדינת האויב בכדי לכובשה, בדרכם נלחמו בכל כוחם וכלי זיינם והחריבו את העיירות הקטנות, אך בהגיעם לעיר הבירה לא נותר להם כלי זין, מכיוון שכן, גברו עליהם האויבים בקל והדפוס מארצם, אך לו חכמו השכילו, לא היו משקיעים את כל כלי זיינם במלחמתם בעיירות הקטנות שבלאו הכי אין סכנה גדולה בקיומם, ומיד היו הולכים מול עיר הבירה להילחם בהם בכל כוחם, ובודאי היו מנצחים. והנמשל מובן, המשקיע כל אונו ומרצו להחמיר בחומרות על גבי חומרות ודקדוקים על גבי דקדוקים, כגון אמירה וחזרה שוב ושוב על התיבות, מחשש שמא לא אמרם בדקדוק הנכון, מפסיד בזה את כל כוחותיו לענין ה'לב', ואם היה מבין מהו עיקר התפילה היה משקיע את עיקר כוחותיו 'בעבודה שבלב' זו תפילה, ב'שפכי כמים ליבך נוכח פני ה'', ואז היה פועל גדולות ונצורות בתפלתו.

סיפר אחד מזקני נקיי הדעת בקרתא דשופריא, שבשנות בחורו נקלע פעם לספק ספיקא של אכילת בשר וחלב, מיד התמלא הבחור ב'נערווען' (קפידות ודקדוקים), והחל לצום ולהתענות כדי שיתכפרו עוונותיו, כראות אביו את מצבו לקחו אל הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע וסיפר לו דברים כהויתן, פנה הרבי ואמר - בחור, את כל ה'נערווען' והדקדוקים תכניס אך ורק בענין 'גאוה וכעס', שלא להתגאות ושלא לכעוס.

– בעניינים שהוא חשוב ומצליח הן ברוח הן בגשם, על זה יביטו ב'עין שמאלית' - דהיינו שאין מחשיב זאת כלל וכלל, ולא עוד אלא שעל הצלחותיו יביט בצרות עין, ואינו מרבה לשבחו על כך לא בפה ולא בלב, ולכן 'שיכל את ידיו' ללמדנו, שנעמיד ימין כנגד ימין ושמאל כנגד שמאל, והיינו שעל חלק הטוב והחשוב של הזולת נביט ונתבונן בעין ימנית, בהנאה ובהרחבה, לשבחו ולפארו, ואילו על ענייני 'שמאל' לא נביט כי אם בעין שמאלית, כלומר בהבטה חלושה ורפה, שלא להתבונן ב'חסרונות' רעהו יותר מידי¹.

טו. עוד ביאור שמעתי מהגה"צ רבי מנחם מנדל מענדלזאן זצוק"ל רבה של קוממיות, שפעם שאל אחד מה'בעלי בתים' את אביו הגה"צ רבי בנימין מענדלזאן זצוק"ל (בעת שיעורו לבעה"ב בקוממיות), מדוע 'שיכל את ידיו' ולא החליף ביניהם את מקום עמידתם, ענה לו הגר"ב, דזה ברור שהיה וויכוח בין יעקב אבינו ליוסף ב'שיטות' בעבודת ה' איזה דרך ישרה היא שיבור לו האדם (כמבואר בספרים הקדושים), ולדורות למד אותנו יעקב אבינו כאשר יש וויכוח בינך לבין רעך, אל תבלבל אותו שיודה וילך כדרכך, אלא הנח לו, שישאר לעמוד על מעמדו, ושנה והזז את עצמך, על כן השאיר את אפרים ומנשה כמו שהעמידם יוסף, ושיכל את ידיו שלו.

מענין לענין, הרה"ק רבי יצחק מווארקי זי"ע נשא את בתו של עשיר אחד שהיה מחזיקו על שולחנו, והמציא לו כל מחסורו ביד רחבה ונדיבה, באחד הימים נכנס הרה"ק מווארקי אל רבו ה'חווה מלובלין' זי"ע, אמר לו 'החווה', אם יוצע לך להיות 'מלמד דרדקי' בכפרים ובעיירות – קבל נא את ההצעה, הרה"ק מווארקי לא הבין מדוע עליו לעזוב את חק לימודיו ואת ביתו בעת שלא חסר מאומה בביתו, שהרי חמיו העשיר מחזיקו על חשבונו, אך פשיטא שמשמע את ציוויי של רבו הקדוש הסכים לכך, וחזר לבית המדרש לאהלה של תורה, אדהכי והכי, נכנס יהודי מכפר פלוני אל החווה, ושפך בפניו את מר לבו על בניו שהגיעו זה מכבר לגיל חינוך, ואינם מבינים מאומה מלימודם, אמר לו 'החווה' בבית המדרש יושב אברך בשם ר' יצחק, גש אליו ואמור לו ששלחתך לקחתו למלמד לבניך, ותשלם לו סך ארבעים זלאטע'ס עבור מחצית השנה הקרובה, ואכן הרה"ק מווארקי הלך עמו לכפרו, בהגיעו לשם שיגר מכתב לבני ביתו שבמחצית השנה הבאה לא יחזור לביתו, כי נבחר להיות מלמד באיזה כפר נידח בציווי קדשו של הרבי 'החווה מלובלין', מה נשתומם הרה"ק לקבל מכתב תשובה מבני ביתו – כי טוב עשה, שבכך יוכל להביא טרף לביתו, כאשר 'אנשי צבא' הצרפתיים נכנסו לעיר אחר שובם ממלחמה, ובזזו מכל הבא ליד, ואף את אבי – השווער (חמיו) בזזו, השאירוהו נקי מנכסיו, ולרש אין כל.

הרה"ק מווארקי החל במלאכתו, אך מהרה נוכח לראות שמוחם של הנערים אטום וסתום ואינם מבינים 'דבר וחצי דבר' מלימודיהם, קם ונסע אל רבו להזכירם בפניו, אמר לו רבו, מה לך כי תבוא אלי, העתיר בעדם בכל תפילה ותפילה, בקש עליהם ב'אהבה רבה', ובשאר תפילות שתיקנו להצלחה בתורה. חזר הרה"ק מווארקי אל הכפר, קיים עצת רבו, ואכן 'פתחו לבם ומוחם' של תלמידיו ואט אט החלו להבין את הנלמד.

בכפר נידח זה לא היה כי אם מניין מצומצם של עשרה יהודים בלבד, ביום מן הימים פרצה תגרה בין שניים ממתפללי בית הכנסת, ויקם אחד ובייש את חברו ברבים, המתבייש הבטיח נאמנה שמיום זה והלאה שוב לא ידרכו כף רגליו בבית הכנסת (אף שידע שבכך יתבטל המניין היחיד בכפר), בכדי להרגיעו ניגש אחד מבני העיירה אליו, ואמר לו, דע לך, כאשר תקבל ב'סבלנות' כל הבא עליך, בין לטוב ובין למוטב, באהבה ושמחה, תהיה מובטח לחיים של אושר וכבוד, והדברים נרמזו בכתוב בפרשתן (מט טו) 'וירא מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול', דלכאורה סותר הכתוב את עצמו ד'ויט שכמו לסבול' אינו 'מנוחה', אלא דזה גופא אמרינן, 'וירא מנוחה כי טוב' - אם הנך רוצה לחיות על מי מנוחות, אזי 'ויט שכמו לסבול' - הטה שכמך, והיה נכון 'לסבול' כל מה שיבוא עליך, ועל ידי זה תנוח בשלום על מקומך.

ככלות מחצית השנה נפרד הרה"ק מווארקי מהכפרי, ומשנשאל האם יחזור לאחר החג, ענהו רבי יצחק, כל בואי הנה היה רק על פי ציווי מורי ורבי, גם בנוגע להבא אשאל את פיו כדת מה לעשות, משם נסע רבי יצחק לובלינה אל רבו 'החווה הקדוש', אשר קיבלו בסבר פנים יפות, בתוך שיחתם שאלו ה'חווה', האם שמעת איזה 'דבר תורה והדרכה' בכפר ששהית זה כמחצית השנה, ענהו הרה"ק מווארקי הרי כל תושבי הכפר בורים ועמי ארצות המה, והיאך יכולתי ללמוד שם אפילו דבר אחד מן התורה... עד שנזכר הרה"ק מווארקי בעובדא זו כשפרצה התגרה בבי כנישתא, ושם שמע דברים נפלאים אודות מידת הסבלנות, כשמוע 'החווה' דבריו אלו, נענה 'החווה' ואמר – זאת רציתי לשמוע מפיו, אכן כעבור זמן שב חותנו לעלות על דרך המלך ושב לעשירותו ולא חזר למלמדותו.

באר הפרשה - ויהי

שעל ידם מזדכך האדם למאד^י, ואילו יוסף בני חי בשלווה את רוב ימיו (שהרי 'שמונים שנה' מלך במצרים, מן שלשים ועד בן מאה ועשר היה מלך במצרים), ומאחר שאינו כמותי ממש הרי לא ייחשב לי 'כאילו לא מת'.

מיהו, בזה"ק איתא שכל המרבה בצדקה ובגמילות חסדים אינו צריך לבוא לידי יסורים, כי ע"י הגמילות חסד יתעלה למדרגה כאילו קיבל יסורים כל ימיו, והנה בעל היסורים נקרא שם בזה"ק הקדוש מרא דירבין ואילו בעל הצדקה נקרא מרא דרדין^י. ובה מבאר

ועשית עמדי חסד - ענין הצדקה וחסד בממון ובפה

בפרשתן (מז כט-ל), 'ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו שים נא ידך תחת ירכי... ועשית עמדי חסד ואמת... ושכבתי עם אבותי', כתב ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ), כי איתא (ב"ב קטז.) 'כל המניח בן כמותו כאילו לא מת', והנה, כבוא יעקב אבינו לארץ מצרים וראה את גדולת יוסף בנו, את רוב עשרו וכבודו לאין ערוך, החל להיות מיצר - בחשבו הריני מניח בן שאינו כמותי, כי אני עברתי כל ימי כל מיני יסורים וצער

ביסוד דברים אלו הקים הרה"ק מווארקיי את עדתו נאמנה, וזה היה 'אבן השתיה' של 'ווארקיי', לקבל הכל בסבלנות, ואז וירא מנוחה כי טוב.

מעשה ברב חשוב בירושלים, יהודי בר אוריין, אשר הגיע להשתתף בשולחנו הטהור של הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע אשר כידוע היו סועדים על שולחנו הרבה שבורי לבב ודלי השכל אשר לא היה מי שיקרבו כי אם אותו קדוש וטהור רבי שלומק'ע. אותו רב הביא עמו קדירה של טשולנט עבור הרבי ויושבי השולחן הטהור. בין המשתתפים שם ישב יהודי מסכן שתמיד הרגיש כי מפלים אותו לרעה והוא מקבל מכל מאכל פחות משאר המסובין... ע"כ כשהביא הרב את ה'טשולנט' הורה רבי שלומק'ע שיניחו את הקדירה לפני אותו יהודי שבור לב, בכדי שיוכל לקחת ממנו כל צרכו ולא ירגיש שמקפחים אותו. משהונחה הקדירה לפניו והחל לקחת מן התבשיל, החלו עוד כמה יהודים לדחפו מעט ברצותם לקחת גם הם מן המאכל ואותו יהודי אשר חשש שמא שוב יבוא לו מעט מן המאכל בלבד, מיהר וירק מלוא לוגמיו אל תוך הקדירה, ובכך הבטיח לעצמו שאיש לא יהין לגעת בקדירה ובתבשיל. רבי שלומק'ע ראה את המתרחש אך במידותיו הקדושות החריש ולא אמר מאומה.

כראות הרב (שהביא את המאכל) את המתרחש, חרה לו הדבר, ויקם ממקומו והחל מדבר בחוסר דרך ארץ מול פני הקודש, וכה זעק - וכי 'למעמד' זה 'טיש' יקרא... וכי 'תורה' שמעו כאן, רק הנהגות משונות מבלי 'דרך ארץ' ראינו אצל המסובים... מה ניתן ללמוד מ'טיש' כזה, היסוהו רבי שלומק'ע והשיבו בנחת, אכן הרבה יש ללמוד משולחן זה... והיא, מידת הסבלנות... לראות איך דברים מתרחשים שלא לשביעות רצוננו ולהיות סבלן, לא לומר מאומה ולצפות עד יעבור זעם... זהו לימוד גדול שאפשר ללמוד כאן בהאי תכא...

הנה אמרו חז"ל (עירובין סה:) 'כל בית שאין נשפך בו יין כמים...' והובא ברמ"א (אור"ח רצו) וז"ל. נוהגין לשפוך מכוס של יין על הארץ קודם שסיים בפה"ג... וטעם השפיכה, דאמרינן כל בית שלא נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה, ועושין כן לסימן טוב בתחילת השבוע, עכ"ל. וכתב הט"ז וז"ל. נ"ל דכוונת חז"ל ב'נשפך' יין כמים' הוא בדרך זה, דיש להקשות למה אמר לשון דיעבד - דהיינו נשפך, ולא אמר כל בית שאין שופכין בו, אלא דנתכוננו לומר שלא יתרגז אדם בביתו אפי' אם יארע לו היזק דהיינו שכבר נשפך יין בשוגג ע"י שום א' מבני הבית ודרכן של בני אדם להתרגז בשביל זה, ע"כ אמר כל בית שאין היין שנשפך בשוגג נחשב לו כאילו היה מים אלא אדרבה מתרגז אז אין בו סימן ברכה... נמצא שאם אינו מתרגז הרי זה עצמו סימן יפה, סימן ברכה ושפע רב.

טז. פעם היה הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע בהלווית המת, ושמע שהמספידים מונים את שבחיו, שהיה בעל תורה ובעל מידות וכו', נענה הרה"ק ואמר, הפסיקו נא מלדבר כל אלו ה'שבחים', ואך דבר אחד אמרו שהיה 'בעל יסורים גדול', וגדולתה וסגולתה גדולה לאין ערוך.

יז. מעשה בשני עשירים, שכגודל עשירותם המופלגת כך גודל כילותם וקמצנותם, עד שבמשך כל ימות חייהם לא נתנו משלהם אף לא פרוטה אחת לצרכי צדקה, פעם אחת ישבו השניים יחדיו, ופתח האחד לאמר - מסכנים (נעבעך) גדולים אנו, כי אין לנו לא עולם הזה ולא עולם הבא, כי בעולם הזה כל מעיינינו נתונים ב'קמצנות', ואין לנו כל הנאה ושמחה ממנו, ואין אכילתנו יותר מלחם צר ומים לחץ (ידוע שיש חולי שהאדם לקוי נורא בקמצנות שאף לעצמו אינו אוכל כלום ואינו מוציא ממון), ובשמים ממעל לאחר 'מאה ועשרים', הרי ישרפו את נשמתנו בגיא צלמוות, כי לא עזרנו

עליהם שימותו בקיצור ימים ושנים ל"ע) רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אביו דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין. ותמה הרה"ק הנתיבות שלום זי"ע, שהלא באותו הזמן שעסק אביו בגמילות חסדים היה רבה שקוע בתורה, ומדוע נגרע חלקו של רבה, וכי יתכן שמאחר שעסק בתורה יפסיד ולא יאריכו לו שנותיו. ותירץ שאכן אין אדם 'מפסיד' מלימוד התורה, כי בין לרבה ובין לאביו נקצב מלעילא אותם שנות חיים, אלא שהזמן שיהודי עוסק בו עבור רעהו להיטיב עימו אינו נחשב מחשבון החיים הקצוב לו, שהרי אינו מתעסק עתה בענייניו הפרטיים ואינו חי כעת לעצמו, וממילא האריך אביו עוד עשרים שנה.

ובכלל הצדקה, להיות 'טוב ומיטיב', להיות שקוע ראשו ורובו במה אפשר להיטיב לזולתו, ולהדמות כביכול לה' יתב"ש 'מה הוא רחום וחנן אף אתה הוי רחום וחנן', ואף מי שלא חננו ה' בממון רב, עדיין שייך גביה מצוות צדקה וחסד – הן ב'עשה טוב' להרבות בצדקה"י וחסד בגופו, ואין צריך לומר שעליו להיזהר

ה'חתם סופר' את הפסוק 'ויקרכו ימי ישראל למות', דכאשר ראה בגדולת ועשירות יוסף, הבין שאינו בן כמותו חשב שקרכו ימיו 'למות', לכך קרא ליוסף ואמר לו 'שים נא ירך תחת יריכי' – כלומר, תחת היסורים שעברו עלי כל שנותי ועל שמם נקראתי 'מרא דירכין', תחתם קבל על עצמך - 'ועשית עמדי חסד ואמת', להיות 'מרא דירדין', וע"י ריבוי הצדקה והחסד תהיה בן כמותי, ואחישב כ'לא מת', וכל מיתתי תהא רק 'שכיבה' עם אבותי ולא מיתה, וכך הוה כמו שאמרו (תענית ה:) 'עקב אבינו לא מת', כי אם שכיבה עם אבותיו.

וזה נמי פירוש הכתוב (נ טו-כא) 'ויראו אחי יוסף כי מת אביהם', כי בראותם את רוב טובתו של יוסף, חשבו שיעקב אביהם נחשב כ'מת' שהרי לא הניח בן כמותו, ענה להם יוסף 'אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם', מכאן ואילך אפרנסכם ואעשה עמכם צדקה וחסד, ובזה ייחשב לי כאילו עברתי יסורים כל ימי חיי, ושפיר הניח אבינו בן כמותו והוא נחשב בין החיים.

איתא בגמ' (ר"ה יח.) 'רבה ואביו מדבית עלי קאתו (שנגזר

לדל בשעה שלא היה חסר לנו מעות מעולם. נענה חבירו ונחמו, אחי ורעי, שמע נא לקולי לאשר אענה לך, באשר לעולם הזה, אכן אף שאיננו נהנים מכספינו, אך יש לנו סיפוק (נפשי) מעצם הקמצנות הטבועה בנו, ובאשר לעולם הבא, כשאגיע להתייצב לפני בית דין של מעלה, אען ואומר, נדר נדרתי שמעולם לא אושיט את ידי לעבר אינשי דעלמא, ועל כן לא יכולתי להושיט את ידי לחלק צדקה. שמע חברו וביקשו שיבטיח לו ב'תקיעת כף' שבעלותו השמימה יתגלה אליו לספר לו מה עלה בדינו, נענה אותו קמצן ואמר וכי איככה אוכל לתקוע עמך כף הרי איני מוסר ידי לאחרים, אך קח נא את דברי בשבועה ויירצו לפניך כאילו הבטחתי בתקיעת כף.

אחר זמן מה נסתלק אחד מהם לבית עולמו, ואכן, לאחר ימים אחדים הופיע בחלום שרוף כולו, ויתמה 'הישן' בראותו כי כל כולו אכול באש, פנה אליו ויאמר לו, נו... הן רואה אני שלא קיבלו את תירוץ הנדר, וקיבלת את העונש במלואו, ענהו הידיד, לא כך, אלא, בהתייצבי על עמדי לפני בית הדין הגדול והנורא, העליתי את טענת ה'נדר', וכבר הסכימו עמי הדיינים, אך לפתע הזכירו שפעם אחת הלכתי לשוט בלב ים, והחילותי להיסחף המיימה, וכמעט שפרחה נשמתני מקרבי, אך אז הגיע אלי אי מי להצילני, והושטתי לו ידי וכך משו אותי מן המים, ונצלו חיי. וכל זאת הראוני להוכיחני שעברתי על נדרי, אם כן אף לענין נתינת צדקה היה לך ליתן, עניתי ואמרתי, וכי מה ראייה היא זו, הלא היה אז שעת פיקוח נפש ומה היה עלי לעשות, ענו ואמרו לי, אכן, ישמעו אזניך מה שפיק מדבר, אם לצורך פיקוח נפש היה נדרך מותר והיית יכול להושיט את ידיך, מדוע לא עשית כך בעת אשר באו לבקשך אודות צדקה שהיא גופא פיקוח נפש שהרי 'צדקה תציל ממות', וגם המקבלים משוועים לחתיכת פת 'להשיב נפשם', מדוע קמצת אז את ידיך, על כן נמצא אני בגיהנום... על כן, עתה ידידי שמע נא לקולי איעצך, יכול אתה לנדור את הנדר אשר נדברנו בינינו, כי רק נדר זה הוא יעמוד לך ליום הדין וליום התוכחה, אלא היזהר והישמר שלא להתקרב בסמיכות לים, אם לשנות או לרחוץ וכדו', כי שמא תצטרך להושיט את ידיך. ודבר שפתיים אך למותר, וכמו שאמר שלמה המלך (משלי כו כב) 'אם תכתוש את האוויל במכתש... לא תסור ממנו איולתו'.

יח. לפני שנים הילך אחד הרבנים החשובים בארה"ב ברחובה של עיר ונתקל ביהודי בא בימים שהציע את מרכולתו לעוברים ושבים, מתוך רצון להיטיב עם יהודי זקן זה ניגש הרב לדוכנו ורכש מעמו דבר מה. אדהכי והכי שח

ולאשים שלום. שכל זה תלוי ברוב דברים. ומוסיף על זה, 'ובירידי הוה עובדא באדם דאוג מתוך דחקו - שהייתה כוונתו לאבד עצמו לדעת, ויקר מקרה שדיבר עמי מצער והרביתי עליו בדברי פיוסים ונחמות, ואחר ימים גילה לי את לבו שאילולי שפגע בי וניחמתיהו בדברים היה בדעתו לאבד עצמו, לכן יהי אדם וותרן בדיבורו במצוא כל אדם עני או דאוג - אל יקפיד דברו, וירבה עמו בדברי פיוסים. ואף אם הוא גם כן דאוג אל ימנע עצמו מלהרבות בדברים לפי עניינם ולנחם למי שהוא דאוג ולב נדכאים, עכ"ל.

ובבר אמרו (ב"ב ט:): 'כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות, הרי שהמפייסו גדול וחשוב יותר, ובטעם הדבר כתב

במשנה זהירות ב'סור מרע', שלא לפגוע בחבירו אם בדיבור אם במעשה".

ובן כתיב בפרשתן (מט כא) 'נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר', כתב בספר 'אמרי נועם' (הקדמון, הוזכר במהרש"א עירובין קה. ד"ה והא) וז"ל. למה היה נפתלי קל ברגליו כאילה, לפי שנותן אמרי שפר - בשעה שעובר בדרכים נותן אמרים טובים ויפים, ונותן שלום לכל הפוגעים אותו, על כן אין שום אדם מעכבו ללכת במרוצה לדרכו, ולכן שלחו אותו להביא האיגרת ממצרים...

ובך כתב ב'מעיל צדקה' (תתש"מ), יש נדיבות אחר - קל במעשה וגדול בשכר, והוא - נדיבות הדיבור, שיגביר לשונו לפי עניינם ולשמה למי שהוא דאוג

עמו הרב על הא ועל דא, בין הדברים סיפר הזקן שלפני עשרות בשנים בעת שעדיין צעיר לימים היה וכוחו במותניו היה דר בשכנות למשפחה אחת, והיה הכותל שביניהם 'דקה מן הדקה' והיה בידו לשמוע כל הנעשה בביתם. לאותה המשפחה היה בן עלם חמודות שנפשו חשקה בתורה. אלא שבאותם ימים רבתה עניותם ואבי המשפחה לא הצליח להביא די טרף לביתו ומזון לעולליו. והחליט האב שהבן לא ילך ללמוד תורה אלא יבוא לעזרת הפרנסה בביתם. אך בכל לילה היה הנער בוכה לאביו שנפשו חשקה בתורה, נכמרו רחמי עליו עד שביום מן הימים החלטתי ועשיתי מעשה, הוספתי לעבוד עוד כמה שעות בעבודות קשות מנשוא ואת הפרוטות המועטות אשר הרווחתי ברוב עמלי הייתי מביא לאותו אב בתנאי שישחרר את בנו שילך לדור במקום תורה. האב אכן שלח את בנו ללמוד תורה ואני הוספתי לעמול בעמל ויגיעה קשה. בסיימו לספר את סיפורו פנה הזקן אל אותו ראש ישיבה ושאלו אם יכול הוא לברר אם יצא משהו מאותו נער והאם היתה עמלו שווה. חקר הרב לשמו והזקן נזכר ואמר, אכן שמו היה אהר'לע קאטלער. ראש הישיבה נפעם על עומדו וכמעט שצווח, היודע אתה את מי גידלת, הרי רק בזכותך נתגדל הגאון הגדול רבי אהרן קאטלר להיות בונה ומקים עולה של תורה בשממונה של אמריקה דאז, כל תורתו ותורתם של רבבות תלמידיו נזקפים לזכותך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

יט. וכבר ביארו צדיקי הדורות לדורותיהם בפסוק בפרשתן (מט ו) 'כי באפם הרגו איש' כי פעמים סגי בעקימת האף (קרימען מיט די נאז) על פלוני כדי להרגו ולרצחו נפש.

כ. סיפר לי רב חשוב באחת הערים בארה"ק על בחור יקר שבראשית ימי בחרותו נשבר לבו בקרבו וירד עד לדיוטא התחתונה עד שלא הייתה עבירה אחת מן התורה שלא עבר עליה, ההורים שכלתה עיניהם למראה בנם עלם חמודות שהפנה עורף לכל דבר שריח 'אידישקייט' (יהדות) נודף הימנו שפכו מאונם והונם על טובי המחנכים והחכמים לנסות להטות לבו לטוב, סך כל ההוצאות עלו למאת אלפי \$... ואכן, ביום מן הימים חזר הבחור למקור מחצב נשמתו שב בתשובה שלימה עד שהפך ממש ל'תכשיט' פאר לתפארת המשפחה הנכבדה.

פעם אחת בשעת הכושר שאלו אביו, אמור נא בני יקירי, איזה דאלער (דולר) מתוך מאת האלפים שהוצאנו עליך החזיר אותך לדרך הטוב והישר... ויען הבן ויאמר, אף לא דאלער אחד מכל מאת האלף. לכשתרצה לדעת מה השיבני, אספר לך, כי באחד הימים הקשים 'בין עבירה לעבירה' פגש בי רב פלוני (שסיפר את המעשה) וקדמני ב'שלום עליכם' במאור פנים הפלא ופלא, אמרתי לו, וכי ב'שלום עליכם' מקדמני הרב, וכי ידע מר עם איזה בעל עבירה הוא מדבר עתה, כי כזאת וכזאת עשיתי, אמר לו הרב עדיין חביבותא גבן, הקב"ה יושב ומצפה לשובך כי בנו אתה. הוסיף לו הבחור, מה אתה סח, והוסיף למנות עוד עבירות - חמורות שבחמורות, אך הרב בשלו - הקב"ה אביך שבשמים ממתין ומייחל לבואך אליו, נשק לו על מצחו ופטרו לשלום ברוב חביבות. וסיפר הבחור לאביו באותה שעה הייתי בדרכי לאיזה עבירה נוראה, אך דבריו אלו המיסו את לבבי ומשם 'שבתי בשלום לבית אבי, והיה ה' לי לאלוקים'.

אריה יהודה, כרע רבין כאריה וכלביא, אמר מו"ז ז"ל כי כוחו של יהודה אפי' בשעת שפלות - כשהוא שוכב, הרי הוא כארי ולביא, שכן גם האריה עצמו שוכב לפעמים ועדיין ייקרא בשם 'אריה', והטעם, כי תמיד הוא מוכן בנבורתו למלחמה. וכן ה' במעשה תמר שהודה ולא בוש, ולהורות לכל יהודי באשר הוא שאף בעת הנפילה ישאר בכוחו של אריה, יעמוד מנפילתו וישוב למקומו כדאשתקד²².

ולא עוד, אלא מבואר בספרים כי הנפילה היא חלק מחלקי העליה הבאה לאחריה (אם הנופל אינו מתייאש), וכמו שאמרו חז"ל (גיטין מג.) 'אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם', והיינו שאדרכה הדרך לעלייתו של אדם תבוא לו רק על ידי שייכשל ויפול²³.

ויברכם ביום ההוא - יבטל מחשבותיו אודות העבר והעיקר, בבואו להתחזק ולהתקרב, יחשוב רק על העתיד ולא ישקע במחשבות טורדות אודות 'עברו' כי אינו טוב, וכך ביארו צדיקים (עי' ליקוטים בספה"ק 'בית אהרן' דף קמג. בשם הרה"ק רא"ש מסמאלין ז"ע) בפסוק

המהר"ל (פירוש המהר"ל ב"ב שם), כי הנותן פרוטה לעני אינו משיב את נפשו אלא לפי שעה, שאחר שקנה בפרוטה אוכל לשבור רעבונו ולהחיות גופו, כלה הנאתו (ושוב מתעורר רעבונו אחר זמן), אך המפייסו בדברים הרי הוא משביע את נפשו ומחיה אותה בדברים, וחיוזק זה עומד וקיים לעד, על כן שכרו גדול יותר ומתברך בי"א ברכות.

ויתחזק ישראל - יתחזק מכאן ואילך והבא ליטהר מסייעין בידו

כתב 'בעל הטורים' על פסוק זה, ב' במסורה, הכא - 'וישב על המיטה', ואידך 'והמן נופל על המיטה' (אסתר ז ח), 'שהצדיקים אפילו כשהן חלשים מתחזקים שנאמר 'ויתחזק ישראל וישב על המיטה', והרשעים אפילו בתוקפן הן נופלים, שנאמר 'והמן נופל על המיטה'. לדידן ייאמר, שעלינו לחזק היטב במוחנו ולבנו את החילוק שבין צדיק לרשע, והרי 'ועמך כולם צדיקים' (ישעיה ס כא), אם כן עם ה' חזקו ונתחזקה לתפוס אומנות הצדיקים המתחזקים תמיד ובפרט באלו הימים ביתר שאת ועוז²⁴.

חיוזק גדול לנופלים מצינו בדברי הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ויחי תרנ"א) על הפסוק בפרשתו (מט ט) 'גור

כא. היה אומר הרה"ק רמ"ש מבאיאן זי"ע שפרשה זו היא 'לויטער חיזוק' (רצופה ומלאה מעניני חיזוק), כי ג' פעמים מצאנו בה 'התחזקות', א. 'ויתחזק ישראל וישב על המיטה' (מז ב), ב. בגמר קריאת התורה עונים כל העם יחדיו חזק חזק ונתחזק (עיי' 'לבוש' תרס"ט), ג. ב'הפטר' ציווה דוד המלך לשלמה בנו (מלכים א' ב, ג-ג) 'וחזקת והיית לאיש, ושמרת את משמרת ה' אלוך ללכת בדרכיו'.

יש שאמרו לרמז בג' פעמים אלו, שלא יאמר אדם אין כוחי במתני להתחזק, כבר ניסיתי פעמים רבות ולא עלתה בידי, לזה אמרינן - אל תקפוץ מדרגות רבות כאחת (עד המלאכים), אלא התקדם הלאה 'געב זיך א ריר' (הזו את עצמך אפילו רק במעט) אפילו רק כדי הילוך מדרגה אחת, וזה נרמז בג' חיזוקים אלו, כי גבי יעקב ששכב על מיטתו חולה כתיב 'ויתחזק ישראל וישב'. לאחמ"כ ב'חזק חזק' - רבים היושבים בעת קריאת התורה, ולסוף הקריאה יעמדו לאמירת 'חזק חזק'. וכן ב'הפטר' בצוואת דוד כשעמד שלמה לפניו - 'וחזקת והיית לאיש... ללכת'. והיינו שיעלה מדרגה אחת משכיבה לישיבה, ומשם לעמידה, ומעמידה להליכה, לזה יקרא 'חיזוק'. וכבר אמרו (אבות ב טז) 'לא המלאכה לגמור', מה ה' אלוקינו דורש מעמנו כי אם 'לזוז ממקומנו', לעלות ולהתקדם במדרגה אחת, וסוף דבר יהא ה' בעזרינו להגיע למקום הראוי.

כב. ומבאר שם, דכח זה טבוע בכל יחיד ויחיד מבני ישראל, דהנה נאמר בפרשתו (מט ח) 'יהודה אתה יודוך אחיך', ופירש בתרגום יהונתן 'יהודה אנת אוידיא על עובדא דתמר בגין פן לך יהודין אַחך ויתקרון יהודאין על שְמך' (יהודה אתה הודית על מעשה תמר על כן יודוך אחיך ויקראו יהודים על שמך). וכך איתא גם במדרש (ב"ר צח ו) 'אמר רבי שמעון בן יוחאי יהיו כל אחיך נקראין על שמך, אין אדם אומר ראובני אנא שמעוני אנא אלא יהודי אנא'. ובפשוטו היה בזה נתינת שכר ליהודה שהודה ולא בוש על כן זכה שכלל ישראל יהיו נקראים בשמו. אכן השפת אמת ביאר בזה, שבני ישראל יש בהם מכוחו ומהותו של יהודה, שלאחר ש'נכשל' בחטא לא נשבר ליבו בקרבו ונפל לידי ייאוש ח"ו אלא ראה בכך סולם והזדמנות להתעלות יותר, ולכן נקראו ישראל בשם 'יהודים' כי טבוע בהם הכח להתחזק מכל המצבים הקשים והנפילות הגדולות ביותר.

כג. הבא לטהר מסייעים לו, אם אין לבו של אדם נשבר בקרבו מרוב ייאושו אלא הוא מתחזק יזכה שייסעו לו מן

אביו, לא כן אבי כי זה הבכור. רק אם יתקן תחילה את חטאיו אזי מעשיו הטובים שלאחמ"כ עדיפים ממעשיו הטובים הקודמים, א"כ ראוי לברך יותר זו המדרגה. השיב לו יעקב, ידעתי בני ידעתי שזאת המדרגה טובה מאד, אולם אחיו הקטן יגדל ממנו - כי קשה לבעל תשובה לבוא לזאת המדרגה תיכף לתקן מקודם מה שעיוות ולתקן כל מה שחטא. אבל לזו המדרגה שירבה תיכף בתורה ומצוות יוכל בנקל לבוא לזה, עכ"ל.

בן פורת עלי עין - בקדושת עיניו משבר כל המחיצות

בפרשתן (מט כב) 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין', איתא בגמרא (זכחים קיח:) 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין - עין שלא רצתה לזון וליהנות מדבר שאינו שלו תזכה ותאכל כמלא עיניה', ולכן אכילת 'קדשים קלים' בירושלים הותרה רק לפנים מחומת ירושלים, ואילו במשכן שילה אכלו קדשים קלים בכל הרואה, כי משכן שילה היה בחלקו של יוסף ששמר על ראיית עיניו מדבר עבירה, על כן אפשר לאכול בחלקו בכל הרואה. מכאן למד הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ויהי תרל"ח) בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, כי כל איש ואיש מישראל השומר עיניו מסלק מעליו את כל המחיצות שבינו לבין אביו שבשמים^{יד}, וכל המחיצות החומות וההסתרות החוצצים כנגד האדם ומרחיקים אותו מקרבת ה' יפלו - דוגמת מה שהתירו לאכול בחלקו קדשים קלים אף חוץ לחומות והמחיצות, גם בגשמיים - יפלו כל החומות המונעות בעדו את שפע הפרנסה וכל הטוב שבעולם. וכל המקטרגים והמשטינים נידחים מפניו כהרף עין.

עוד יזכה השומר עיניו - להנצל מ'עין הרע' וכמו שאמרו בגמרא (ברכות כ.) 'עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו' (וברש"י, דקאי על יוסף הצדיק שלא נכשל בהסתכלות אסורה, ע"ש), אין עין הרע שולטת בו, ודרשו ליה מדכתיב

בפרשתן (מח כ) ויברכם ביום ההוא לאמר - בירכם שתדיר יעמידו לפניכם רק אותו היום שהם עומדים בו, ויענו ליצרם - אין לנו כל שייכות עם מעשיו של אמש, ולא עם של מחרת, אין לנו אלא 'היום ההוא' - אותו היום בו אנו נמצאים, בו אנו מתחילים לעבוד את הקב"ה.

ובך הביא הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע לבאר בשם הרה"ק רבי בונם מפשיסחא זי"ע מקרא שכתוב (תהלים ל"ו) 'הנה טפחות נתת ימי', שכשם שחבל ארוך אפילו שבעים אמה נמדד בטפחים כך גם כל שנות חיי האדם נמדדים לפי ימים, שכל יום חשוב הוא בפני עצמו, ואינו תלוי כלל בימים שהיו לפניו וקדמו לו.

עוד בפרשתן (מח יג), 'ויקה יוסף את שניהם, את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים ואת שמאלו על ראש מנשה', ובביאור חילוקי הדעות שבין יעקב אבינו ליוסף בנו כתב הרה"ק משינאווא זי"ע (דברי יחזקאל בפרשתן ד"ה ויקח), דהנה יוסף סבר דמי שבא לעשות תשובה יתקן תחילה מה שעיוות, ואח"כ יבוא לקיים מצוות ומעש"ט. כי כל זמן שאינו מתקן את חטאיו אזי מעשיו הטובים אינם כראוי. אבל יעקב אבינו סבר, דהרוצה לעשות תשובה אין לו אלא להביט 'מכאן ואילך' להרבות מצוות ומעש"ט, ולעבוד את השי"ת בתורה ותפילה, ולא ימתין עד שיתקן מקודם מה שעיוות. על כן העמיד יוסף את אפרים בשמאל אביו ואת מנשה בימין אביו, כדי שיברך את מנשה בימינו. שהרי מנשה הוא מלשון 'שכחה' (כ - כי 'נשני' אלוים). וסבר שמידת מנשה עיקר - לתקן מקודם מה שחטא ולשכוח ממעשים הרעים. אבל יעקב שכל את ידיו, כדי לברך את מדריגת אפרים בימינו כי הוא עיקר (והוא מלשון כי 'הפרני' אלוים), שאם רוצה לעשות תשובה ירבה בתורה ומצוות מהיום והלאה ולא ימתין עד שיתקן מה שחטא. ויאמר יוסף אל

השמים שיוכל באמת להתחזק ולהתחדש, וכמו שאמר הרה"ק רבי זאב מז'אבריו זי"ע בשם הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע בלשון שנוהגים לומר בסיום 'החומש' לאחר קריאת התורה חזק חזק ונתחזק, שאם האדם מתחזק פעם אחר פעם ואינו מתייאש, יזכה שנתחזק - שהקב"ה מסייע בידו ויחזקנו מן השמים (הובא בצרור החיים מערכה י עב). כד. והעיקר שיעמיד לעצמו 'גדר וסייג' בקדושה, אם בהתרחקות מ'כלים' שונים אם בשאר גדרים, וכבר אמרו ללמוד מהדריידעל (סביבון) שכבר מסובבים אותו רבות רבות בשנים, ובכל פעם הוא נופל לצד אחר - מבלי כל קביעות, וכל כך למה - כי אין לו שוליים שיעמידוהו, כך האדם שאינו מעמיד 'חומות' לעצמו - אני במכשיר כזה אינני נוגע, במקום פלוני אינני מהלך... הרי הוא כאותו דריידעל - למחר יבוא היצר יסובב אותו הנה והנה ויפיל אותו על צד פלוני כרצונו, ל"ע.

עומד כנגדו, ובתחבולות יעשה מלחמה נגדו, להזהר ולהשמר מכל דבר רע, מחניפות ושקרים וליצנות ולשון הרע ותאות והרהורים והדומה להם, לזה צריך מלחמה ועבודה רבה לשבר כח התאוות היצה"ר, וזהו עיניו וסיגוף גדול, ע"ז הננו מקבלים השכר... וזהו (פי' הפסוק תהלים כא ג) 'תאות לבו נתת לו' - זה שנתת לאדם הבחירה שיעשה כתאות לבו, 'וארשת שפתיו בל מנעת סלה' - שלא מנעת ממנו לדבר בשפתיו כרצונו, כל זאת עשית לטובת האדם כי תקדמנו ברכות טוב - פי' ע"ז שיש בחירה לאדם כשהיצה"ר מסיתו, והוא כובש את יצרו, ע"ז יקדמנו השי"ת ברכות ושכר גדול. וזהו פי' הקרא 'יששכר חמור גרם' - פי' יש שכר לאדם, ע"י שהחמור הוא הגוף - החומר, חומד ומתאוה, והאדם משכר כח תאוותו. הוא גורם לו לשכר הגדול.

(בראשית מט כב) 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין - אל תקרי עלי עין אלא עולי עין'.

חמור גרם - עיקר מעלת האדם ושכרו על עמידתו בנסיגות החומר

בפרשתן (מט יד) 'יששכר חמור גרם', איתא מהרה"ק ה'נועם אלימלך' ז"ע (ריש פרשתן) שכאן למדנו כלפי כל ה'נסיגות' כי הם נראים כמחשיכים לאדם, אבל באמת אור גדול יש בהם. ולא יתלונן לומר, מה אעשה ויצרי מתגבר עלי להכשיל אותי בכל אשר יוכל, כי דייקא על זה ישולם שכרו ממעל, וכה אמר הנו"א, שלכאורה עלינו להתבונן מדוע מעניק הקב"ה שכר לבני ישראל על קיום המצוות, והרי מצד השכל והדין מחוייבים הם (במצוות ה') שהבורא ית"ש ויתעלה בראם לכבודו, ואין אנו מספיקים להודות על אחת מאלף... על הטובות שעשה עמנו (וכמאמר התנא אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לך נוצרת). אלא, כי עיקר קבלת השכר הוא מצד שהבורא ית"ש נתן בנו יצר הרע המסית אותנו בכל עת ורגע, ומתגבר עלינו להתאוות תאוה, ולהרהר חליל' בעבירה, וכל יצר מחשבותיו רק רע כל היום. והאדם

תורה שלמדתי היא שעמדה לי - התיקון בימים אלו על ידי לימוד התורה"ק

בפרשתן (מט טו) 'וירא מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול', הנה, התיקון הגדול ביותר הוא 'עסק

כה. פעם נכנס חסיד אחד אל הרה"ק ה'בית ישראל' ז"ע, וסיפר לו שהיה אצל חכם אחד המתיימר לדעת נסתרות, והלה גילה לו ששורה עליו 'עין הרע' רחמנא ליצלן, והוא חושש מאד מזה, נענה הרה"ק ואמר לו איתא בגמרא (בי"מ קז:) 'תשעין ותשעה בעין רעה, ואחד בדרך ארץ', ויש לפרש שצ"ט מתים מחמת שקלקלו ופגמו בעיניהם רח"ל, ורק אחד מת 'בדרך ארץ' דהיינו בזמנו, כיון ששמר על עיניו, ובזאת סיים והורה לו, לעצום את עיניו מראות ברע וממילא לא ינוק מעין הרע.

כו. רבים מקשים על לשון הפסוק 'וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ויט שכמו לסבול', ואינו מובן, שאם ראה שהמנוחה טובה היא, מדוע ויט שכמו לסבול, אדרבא היה לו לנוח ולהתענג מן המנוחה כי טוב, והרבה תירוצים נאמרו בזה, ואמר הגה"צ רבי יהודה לייב הלוי אשלג ז"ע בעל ה'סולם' (על הוזה"ק), דכתב הרמב"ם (סוף הל' איסורי מזבח ז יא) 'והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב, שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כיסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר (ויקרא ג טז) כל חלב לה', והיינו שעל האדם להקדיש לשמים את המובחר, כיו"ב, כאשר ראה יששכר את טובתה של המנוחה, לכן מיד 'ויט שכמו לסבול' - להעלות לשמים את הטוב והיפה בקבלת עול תורה ויראת שמים (סיפר הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א, שחזרו על מאמר זה בפני הגאון בעל ה'חזון איש' ז"ע, ומאד התפעל ממנו, ובמשך ב' חדשים שאל את הנכנסים אליו האם כבר שמעו כבר את ה'זוארט', מעשה איש ח"ו עמו' סד).

כז. סוחר אחד התלונן לפני הרה"ק רבי משה מלעלוב ז"ע (יומ"ד י"ג טבת) על 'עסקיו' המוצלחים שהחלו לרדת מטה מטה רח"ל, שאלו הרה"ק האם הוא קובע עתים לתורה, נענה האיש שאין לו כל 'קביעות' בתורה, אמר לו הרה"ק, איתא בגמרא (תענית כה.) שזוגתו של רבי חנינא בן דוסא בכתה בפניו על מצבם הדל, התפלל ר"ח ויצתה כמין

תורה, במה יסתמו ישראל עיניהם ולבם – תרי סרסורי דעבירה, ע"י צרת השעבוד – ביגיעתם בעבודה ובשעבוד ייסתם יצרם. אף אנו נאמר - מי הוא פתי שיאמר עדיף לי לבטל את יצרי בעבודה ב'חומר ובלבנים', וכי לא עדיפא ליה לעשותו על ידי היגיעה בעסק בדברי התורה הק'".

תתקבל צלותהון ובעותהון שנוכה להאמין בה' לקוות אליו ולצפות לישועתו בכל עת וזמן, ובכל זמן ועידן להתחזק בה' ובתורתו, ונוכה לרוות נחת דקדושה מכל יו"ח, ובמהרה דידן נוכה לביאת גוא"צ אכ"ר.

התורה הקדושה"י, וכך ביארו קמאי את דברי רש"י בריש פרשתן (מז כח) 'כיוון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד', כי איתא (אבות ב ב) 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עוון', כלומר שבכדי שיוכל האדם להתגבר על יצרו נצרך הוא ל'תלמוד תורה' או ליגיעת גופו בעבודה 'על המחיה ועל הכלכלה', וזה שאינו עוסק בתורה וגם אינו עמל לפרנסתו, מסוכן הוא עד מאד להיות קרוב אל החטא, וזהו אומרו - 'כיוון שנפטר יעקב אבינו', יעקב רומז לתורה (כמו שנאמר ויעקב... יושב אוהלים, בראשית כה כז), וכאשר האדם פוטר עצמו ופוסק מללמוד

פיסת יד והושיטה לו רגל אחד משלחן של זהב, בלילה ראו בחלום שכל הצדיקים אוכלים לעתיד על שולחן של זהב עם שלשה רגלים, ואילו הם יושבים על שולחן עם שתי רגלים, מיד הבינה שהיא קיבלה בזה את שכרה דלעתיד והתחרטה על קבלת המתנה 'בעי רחמי ושקלוהו, תנא גדול היה נס אחרון יותר מן הראשון, דגמירי דמיהב יהבי מישקל לא שקלי', פי' גדול הנס שנטלו חזרה את הרגל, כי בדרך כלל נותנים השפעות טובות מן השמים ואין נוטלים חזרה. ואמר הרמז בזה, שכאשר האדם מקיים גמירי – אם תקבע שיעור קבוע בגמרא, תזכה שיתקיים בך משמייא מיהב יהבי – שיתנו לך מן השמים פרנסה בהרחבה, ומישקל לא שקלי – מה שבידך לא יאבד ממך, וכן הוה, שהלה קבע לו זמן לשקוד על דלתי ביהמ"ד בקביעות, ומאז חזר לעלות מעלה מעלה ולהצלחה מרובה.

מדי דברינו בבעל ההילולא הרה"ק רבי משה מלעלוב זי"ע, שומה עלינו לציין שני דברים ממה שהורה ואמר קודם פטירתו מהאי עלמא, א'. שלא יגזרו בירושלים תענית בגין 'עצירת גשמים' קודם ליומא דהילולא דיליה, כיון שיום היארצייט שלו - י"ג טבת, מסוגל לגשמים, ב'. שכל מי שיפעל לכבוד ההילולא שלו ישיב לו טובה משמי מרומים, על כן עצה היעוצה לכל מי שצריך לישועה - שיפעל דבר מה למען הילולת הצדיק – אם בהעמדת 'לחיים', בהדלקת נר וכו', זיעועכ"א.

כח. איתא בגמרא (ע"ז יז.) כששב רבי אלעזר בן דורדיא בתשובה 'בכה רבי יש קונה עולמו בשעה אחת, וצ"ב, מה מקום יש לבכיה, והרי שמחה גדולה היא שקנה עולמו באותה שעה, ומבאר הרה"ק ה'עטרת צבי' מזידיטשויב זי"ע (הובא ב'דברי שאול' להגר"ש נתנוהאן חידושי אגדות ע"ז שם) כי בכייתו הייתה כי לכל יהודי יש כ"ד שעות בכל מעת – לעת... ובכיה גדולה היא כשיחשב 'חשובונו של עולם' אם קנה בכל שעה ושעה מחייו את 'עולמו'...

כט. הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (מנחת שלמה מס' סוכה) דייק בדברי חז"ל (סוכה נב:) 'אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש', ולכאורה צריך ביאור מה בצע שימשוך עמו את היצר לתוככי ביהמ"ד, הרי נמצא בזה עדיין קשור ודבוק ביצרו הרע... אלא ביאור, כי אכן, אף שהיצר נכנס לבית המדרש, מכל מקום בתוככי ביהמ"ד אינו מכונה 'מנוול' כי אם בשאר השמות שחז"ל כינוהו 'טמא ערל וכיו"ב', אבל לכינוי 'מנוול' אין דריסת רגל לביהמ"ד וינצל לכל הפחות מנסיונות אלו.

ובהסבר הדבר, כי כך נפסק בשו"ע (אור"ח קנא א) שעצם הישיבה 'בבית ה' – בבתי כנסיות ובבתי מדרשות מצווה היא, שנאמר (תהלים פד ה) 'אשרי יושבי ביתך', והיא מקדשת ומרוממת את האדם, ומצילתו מן הרע ומן הדומה לו.

ל. הנה מצינו בפרשתן (מח ב) שיעקב אבינו בירך את בני יוסף – מנשה ואפרים, בך יברך לאמר 'ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה', וקצת צ"ב מדוע לא יתברכו בשבטים הקדושים וכיו"ב, ומבארים בעלי מוסר (הגאון ר"ע הורדנא, הגר"ש בלוק ועוד) שבכל מקום אנו מוצאים 'ירידת הדורות', וכאן מצינו להיפך, וכמו שאמר הקרא (מח ה) 'אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי', שנשארו בקדושת דור אביהם, על כגון דא מתברכים בנפשם כל בני ישראל.